

НЕ ПРАВДА РОДИТЬ МОВУ, А МОВА РОДИТЬ ПРАВДУ

Цей афористичний вислів належить славетній доньці українського народу, жінці із поетичною і чутливою душею – Лесі Українці. Щось є сумне і трагічне у тому, що, маючи власну державу – Україну, ми ще й дотепер (на 14 році незалежності!) дискутуємо про українську мову. На побутовому рівні, на вулиці чи у міському транспорті, у громадських місцях нас практично “виснажує” деформована мова, яка далека як від літературної української, так і від мови О. Пушкіна, М. Лермонтова, О. Блока.

Я веду мову про сумнозвісний суржик, який останніми роками “захопив” теле- й радіоефір, вийшов на шпальти газет та журналів і почав почувати себе цілком комфортно.

Подивимось на цю проблему зблизька. Центр кожної мови становить живе розмовне мовлення. Найрозвиненіша й багата мова приречена на повільну смерть, якщо вона виходить з ужитку як засіб щоденного спілкування. Мова – це живий організм, лише духовний, а не фізичний. Вона нерозривно пов’язана із людською спільнотою, суспільством, і суспільство, зазначу, за нормальних умов побутування мови здійснює всебічний і різноманітний вплив на її розвиток.

Суржик – це мовна хвороба, що виникає внаслідок намагань носія української мови, переважно вихідця з села, пристосовуватись до російськомовного міста. Тут відіграє свою роль як традиція (у нашому розумінні цього слова), так і виховання, оточення конкретної людини, самовиховання. Національну й соціальну природу суржику відображає сам термін, запозичений з сільськогосподарської лексики, де суржик – це “суміш зерна пшениці й жита, жита й ячменю, ячменю й вівса і т.ін.; борошно з такої суміші”. Перенесене на мовне явище слово позначає змішану мову, суміш з двох мов.

У суржику 90% можуть становити російські слова, які, однак, вимовляються по-українськи, тобто словникову основу суржику

становить російська лексика в українській фонетичній модифікації. У суржику значної руйнації зазнають граматичні форми української мови, а синтаксичні конструкції деформуються у бік спрощення. Це своєрідний перехідний різновид мовлення, в якому руйнується система первинної вже засвоєної мови, а місце порожніх ланок заповнюють елементи новозаснованої мови. Оскільки мова і мислення перебувають у нерозривному зв'язку, процес спрощення індивідуального мовлення веде до послаблення енергії думки. Так стверджують учені-мовознавці та фахівці-психологи, а на побутовому рівні людина, яка постійно послуговується у спілкуванні суржиком, мов би займається “мавпуванням”.

Інакше, виразніше кажучи, втрата мовної стабільності, усталених норм звичного спілкування, усвідомлення неповноцінності свого пристосованого мовлення пригнічують людину, позбавляють її впевненості у контактах з оточенням. Саме звідси комплекс провінційності формує психологію “хуторянства” особистості.

Поширення суржику засвідчує масштаби розгортання мовної хвороби. Протистояти цьому процесу стає все важче в умовах швидкого поширення електронних носіїв інформації та асиміляції. Асиміляція у перекладі з латини означає “уподібнення”. Асимілювати народ – це примусити його відмовитися від своєї мови, звичаїв, традиційної культури, тобто змусити його перестати бути собою. Суть асиміляційного процесу корениться передусім у розмиванні поняття “рідна мова”. Згідно з класичним визначенням “рідна мова” – це материнська мова, перша мова, яку засвоює дитина в родинному спілкуванні. З переходом на іншу мову все ширших верств населення це фундаментальне для духовного життя нації поняття розмивається. Людина від народження через власне мовне “Я” самозростає і самореалізується як особистість.

“Примусити любити”, прийняти чуже як своє – в цьому й полягає мета культурної асиміляції, що здійснюється передусім через нав'язування своєї мови. Так руйнується основний психологічний механізм колективного самозбереження і самозахисту. Масовий перехід на іншу мову послаблює незримий духовний зв'язок народу

із своєю землею. Значна частина громадян вже незалежної Української держави не тільки недостатньо обізнана зі своїм історичним минулим, духовною спадщиною попередніх поколінь, культурою та традиціями українського народу, а й є носіями спотвореної, викривленої, конфліктної мовної свідомості. Укорінений у масовій свідомості українців комплекс малоросійства шкодить формуванню справжніх патріотичних почуттів, любові до рідного краю, до батьківських оберегів та заповітів, до власної держави. Фактична втрата Україною свого інформаційно-культурного простору становить чи не найбільшу загрозу нашому суверенітетові, оскільки в сучасному суспільстві засоби масової інформації, найперше телебачення, справляють величезний вплив на формування масової свідомості. Кожен народ, щоб збудувати повноцінну державу, має утвердити вигідний для себе образ, що створюється через утвердження своїх етнічних цінностей – мови, традицій, історії, релігії.

Зізнаємося: образ Верки Сердючки не слугує цій благородній справі, а тільки шкодить. Приховану драму роздвоєння національного самоусвідомлення, безперечно, переживав М.В. Гоголь – українець, якому судилося стати великим російським письменником. Він писав: “Сам не знаю, яка у мене душа – хохляцька чи російська. Знаю тільки те, що ніяк би не надав переваги ні малоросіянинові перед росіянином, ні росіянинові перед малоросіянином”.

А яка ваша душа, любий читачу?